

Рецензия

за дисертационния труд „Социологическа концептуализация на одита на средствата от Европейския съюз и неговите социални ефекти”, представен от Галина Димитрова Стоянова за присъждане на научно-образователната степен „доктор по Социология”

научен ръководител: доц. д-р Мария Серафимова

I. Общо представяне на дисертационния труд.

В настоящия дисертационен труд се обосновава социалната необходимост от осмислянето на одитните действия при управление на евросредствата и техният принос за постигане на ефикасност и ефективност при усвояването им. В този контекст се проявява и основният проблем в социален план според дисертантката, че все още у нас няма практика да се прави оценка на системата на въздействие на одита при управление на евросредствата върху дейността на икономическите субекти, както и да се анализират получените преки и косвени резултати за обществото. Именно тук се открива специфичната изследователска ниша – да се приложи социологическият подход за изучаване на цялостния процес по управление и усвояване на евросредствата. Така се експлицира отчетливо актуалността на темата, свързана с артикулирането на темите: евросредства, еврофондове, усвояване на средства, управление на евросредства, които в последните две десетилетия се превърнаха в неотменна част от обществения дебат и социално мислене. В този смисъл мога да кажа, че темата е много актуална, важна и значима както в научно-изследователски така и в приложен план. Важно е да се отбележи, че Галина Стоянова има за своята разработка преки впечатления от процеса на одитиране на евросредства, защото от 2009 и до сега тя работи като одитор в държавната администрация и по-конкретно в Изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС”. Това е много съществен

момент, който показва навлизане в дълбочина в проблема за одитирането, а от друга страна детайлно познаване на ситуацията, проблемите, практиките в самата система, която се разглежда и анализира от докторантката; като позволява да се направи анализ на поведението на всички актьори, причините за тяхното поведение и последиците от дейностите им по управление и усвояване на средствата от ЕС. Всъщност този „включен поглед“ е незаменим източник на преки наблюдения, достигане до мотивацията, разбиранията, мисленето на социалните актьори в реалната среда.

Обект на изследване в дисертацията са средствата от ЕС, които България получава като финансова помощ и тяхното усвояване през изследваните периоди.

Предмет на изследване е одитът при управлението на средствата от ЕС и неговите въздействия за преодоляване на възникнали проблеми и за получаване на положителни резултати от усвояването на средствата от ЕС. Като по-конкретно се акцентира на: 1) Институционализацията на одита в България; 2) Въздействията върху поведението на субектите, участващи в управлението и усвояването на средствата от ЕС; 3) Постигнатите резултати при усвояването на евросредствата през двата изследвани периода; 4) Допуснатите пропуски и възникнали проблеми в процеса на управление и на усвояване на средствата; 5). Препоръки за подобряване на одита и на цялостния процес по управление и одит на средствата от ЕС през новия планов период 2014-2020.

Целта на дисертационния труд е да се анализират социологическите измерения на одита при управлението на средствата от ЕС и по емпиричен път да се изведат положителните резултати от тяхното усвояване, дефинират (определят) проблемите и формулират препоръки (решения) за социалната практика през новия период. Дисертантката е формулирала и съответни изследователски задачи, които произтичат от целите.

Теза на настоящата дисертация: коригиращите въздействия на одита в управленския процес разрешават проблеми и увеличават положителните резултати (ефекти) при усвояването на средствата от ЕС за сметка на отрицателните.

Използвани са различни *методи* при анализиране на изследваните проблеми в дисертацията: исторически, икономически, социологически, конкретизирани в: *количествено изследване, дълбочинно интервю, контент анализ на документи, експертни оценки*. Документалната база на дисертационния труд включва: първични официални документи по одита и управлението на евросредствата; статистическа информация от НСИ; законодателството и нормативните документи по одита и контрола на средствата от ЕС (европейски и национални).

Структура на дисертационния труд: дисертацията включва увод, четири глави, заключение, библиография на български език и английски език, интернет източници, приложения.

Основният текст е 162 страници.

Първа глава задава историческото осмисляне на одита като социален феномен, процесът на неговото възникване и развитие в теоретичен и приложен аспект. Генезисът на одита се проследява в различните времеви периоди на историческото развитие – античността, средновековието и съвременната цивилизация.

Амбициите на Стоянова са да покаже най-важните и обобщаващите страни на отчетността и одита, за да експлицира създаването на одитната система като един естествен и постъпателен процес във времето. Всеки от съответните исторически периоди завършва с обобщение, което отразява типично случващите се нововъведения по отчетността, която е особено важна в социален план. Целта е да се направи опит за реконструкция на отделните концепции за отчетността и да се покаже необходимостта от отчитането на приходите и разходите, на формите на проверка на достоверността им, на събирането на данъци, както и възникване и утвърждаване на професията на одитора. Показани са школите и традициите при изучаване и изследване на одита, както и неговото развитие в български условия.

Във **Втора глава** се разработва концептуализация на основните понятия, свързани със специфициране на предмета на одита; разграничаване на понятието одит от понятието контрол; въвеждане и обосноваване на понятието вътрешен одит. По този начин, ако първа глава въвежда

историческия контекст, то втора глава акцентира на теоретичната рамка и задаването на основните параметри, в които се мислят концептуално проблемите и темите, поставени в дисертационния труд.

Важно е уточнението, че чрез одита се удостоверява и гарантира, че проверената информация по документи обективно отразява характеристиките на одитираната система. Освен това одитът може да се разглежда като разновидност на контрола.

Стоянова дефинира *одита на средствата от ЕС* като: *независима и обективна дейност на одитиращите органи за предоставяне на увереност и консултации на разпоредителите със средства и предназначена да допринася ползи за извършване на целесъобразно, ефективно, ефикасно и икономично управление и контрол на средствата, предоставени от ЕС.*

В допълнение се дефинира и понятието «ефективност» на управлението на евросредствата като: количественото съотношение между постигнати резултати и направени разходи. Понятието «ефикасност» показва социалните ползи, постигнати с усвояването и разходването на средствата от ЕС.

Трета глава се занимава с практиката на одита на средствата от ЕС в България, факторните влияния и въздействия върху субектите на управлението и на одита на средствата от ЕС за България за ефективното им усвояване. Дисертантката изследва *факторните въздействия* върху цялостния процес на управление и контрол на средствата от ЕС, в т.ч. и върху ефективността на одита на евросредствата у нас. В анализа се посочва, че факторните въздействия имат финансов, икономически и неикономически (политически, административно-управленски, законодателен, социален и културологичен) характер; като за улесняване на тяхното характеризиране и обясняване са класифицирани в две групи - *външни и вътрешни фактори*.

В трета глава последователно се проследяват трите програмни периода и типа политики, очертани в процеса на интегриране на България към ЕС. Първият период се определя като предприсъединителен период (1998-2006), вторият - следприсъединителен (2007-2013) и третият – нов програмен период (2014-2020). Всеки от периодите допълнително се разчленява на съответни етапи и характерните финансови инструменти по години и

размера на финансовите средства; посочени са и приоритетите в съответните управленски документи в национален контекст.

На базата на анализирана статистическа информация и годишни доклади на ЕК за изследваните страни Стоянова очертава няколко тенденции и проблеми при усвояването на Структурните фондове в български условия.

В Четвърта глава се представят резултатите от проведеното авторско емпирично изследване за усвояването на средствата от ЕС.

Анализирант се двете полюсни разбирания: за „полезността“ и за „липсата“ на такава от европейското финансиране за развитието на новоприсъединилите се към ЕС страни, в т.ч. и България. Посочват се положителни ефекти и негативни ефекти, както и статистическа информация.

В Заключение се обобщават основните насоки на анализ в отделните глави на дисертационния труд, като акцентът е поставен на резултатите от проведеното изследване. Посочени са и препоръки за усъвършенстване на процеса на управление и контрол на средствата от ЕС през новия планов период 2014-2020.

II. Оценка на дисертационния труд

Сериозно достойнство на дисертацията е систематизацията на различни концепции, които представляват социологическо осмисляне на въпросите на одита. С това държа да подчертая ерудираността на Стоянова.

Достойнства на дисертационния труд са също:

- актуалност на темата и разгърнати изследователки параметри на дисертацията;
- отлично организирана структура на изложението;
- ясно изразено авторско присъствие;
- богат емпиричен и статистически материал;
- използване на различни социологически методи;
- ясна систематизация на текста и направени обобщения;
- изявен приложен характер.

Смятам, че реализираната от авторката емпирична работа с няколко метода на изследване е добра база за направените разсъждения и обобщения.

Приемам направената самооценка на приносите в дисертационния труд:

1. Теоретични: свързани с:

- дефиниране на понятието одит;
- с експлициране на комплекса от факторни въздействия върху одита;
- с извеждане на сходствата и различията между вътрешния одит и одита на средствата от ЕС;
- с обосноваване на необходимостта от институционализация на одита.

2. Приложни, отнасящи се до разработената методология и инструментариум за провеждане на емпирично социологическо изследване и направените препоръки в дисертацията.

По темата на дисертацията има посочени 5 публикации.

Препоръки

1. Препоръчвам на дисертантката да публикува дисертацията като монография, пред вид актуалността на темата и проблемите, които са намерили място в анализа.
2. Да разшири своите бъдещи изследвания, насочвайки се към новия програмен период.

Лични впечатления

Познавам Галина Стоянова от периода на нейната редовна докторантура в катедра Социология, ЮЗУ "Неофит Рилски". Имам отлични впечатления от нея като амбициозен, добросъвестен и отговорен млад изследовател; като трудолюбив и дисциплиниран докторант, отличаващ се с коректност и отговорност.

III. Заключение

Смятам, че дисертационният труд **„Социологическа концептуализация на одита на средствата от Европейския съюз и неговите социални ефекти”**, представен от редовен докторант Галина Стоянова е на високо ниво, от гледна точка на аналитичната, теоретичната, изследователската работа. Това е един интердисциплинарен труд, който със своя професионализъм и

прецизно методологическо изпълнение представлява достижение в научно-изследователски и приложен план.

На това основание препоръчвам да се присъди образователно-научната степен «доктор по социология» на Галина Димитрова Стоянова.

13.08. 2016г.
Гр.Благоевград

Проф.дсн Валентина Миленкова